

ANDFÅGELRÄKNING I VÄSTERFÄRNEBOMRÅDET VÅREN 1976

Bo Eriksson

Syfte

Målet med denna inventering var att få en uppfattning om hur mycket änder, gäss och svanar som rastar inom området samt att studera sträckets förlopp.

Syftet med inventeringen var dessutom att få material för bedömning huruvida någon av lokalerna är av internationell eller nationell betydelse för någon/ågra av de rastande arterna.

Kriterierna för om en lokal är av internationell betydelse för en art har fastställts av den internationella vattenfågelbyrån (IWRB) och innebär att om 1% av det nordvästeuropeiska beståndet av en art regelbundet rastar på lokalen så är lokalen av internationell betydelse för arten.

Dessa kriterier redovisas i tabell 1 och är hämtade ur Nilsson 1976 a och b.

Art Antal som regelbundet ses vid något tillfälle under säsongen för att lokalen skall anses ha betydelse

	internationellt	nationellt
Gräсанд	10 000	1 000
Kricka	1 500	250
Blåsand	4 000	200
Stjärtand	500	50
Skedand	200	50
Bergsund	1 500	50
VIGG	5 000	1 000 (inland 200)
Brunand	2 500	150
Knipa	1 500	250
Alfågel	5 000	1 000
Svårta	200	100
Sjörorre	1 250	100
Ejder	7 500	1 000
Småkrake	400	100
Storskrake	750	300
Saiskrake	100	50
Gravand	1 000	100
Knölsvan	1 200	200
Sångsvan	175	100

Tabell 1. Kriterier för om en lokal är av internationell/nationell betydelse.

Metodik

Under våren 1976 räknades rastande svanar, gäss och änder i Rörbrosjön, Flåcksjön, Gussjön och Gorgen samt på Lötan så gott som dagligen från och med att en vak bildades och till den 10 maj. Därefter skedde endast mer sporadiska räknningar.

Flåcksjön räknades från 1 mars, Rörbrosjön från 2 mars, Gorgen från 15 mars, Gussjön från 6 april och Lötan oregelbundet från 31 mars.

För Flåcksjön saknas under tidsperioden räknningar från 4 dagar, Gussjön 2 dagar, Rörbrosjön 18 dagar, Gorgen 0 dagar och Lötan 22 dagar.

För att få en uppfattning om det sammanlagda antalet andfåglar på de fem lokalerna försökte vi räkna alla lokalerna vid samma tidpunkt. Pga. vårt vanliga arbete fiok räknarna de flesta dagar ske under slutet av eftermiddagen. En nackdel med detta är att Flåcksjön därvid räknas i molnigt väder, en del soliga dagar, var besvärande. Därigenom kan siffrorna på änder vissa dagar ha blivit avsevärt lägre än det verkliga antalet änder i sjön.

Felkällor

För alla lokalerna gäller att man i tubbikare med relativt god säkerhet kan räkna de änder som ligger på den öppna vattenytan samt de som ligger i de översvämmade vegetationsbältena nära observationsplatsen. De simänder som ligger i den översvämmade vegetationen långt från observationsplatsen kommer oftast ej med i räkningen. Ett undantag kan bero på att änderna av någon anledning, ofta en rovfågel, blir skrämde och tar till vingarna. På grund av storleken är Flåcksjön av dessa skäl mycket svårräknad. Motljuset på eftermiddagen har redan nämnts ovan.

Beträffande Lötan kan sägas att man ej kan observera hela området ens från de tre nägorlunda bra men från varandra avlägsna observationsplatserna. De siffror som här presenteras för de olika lokalerna är alltså minimisiffror vilket man bör ha i åtanke när man studerar materialet. Detta gäller särskilt Flåcksjön.

Målsättningen att räkna alla lokalerna samtidigt har ej kunnat uppfyllas helt varför vissa osflyttningar mellan lokalerna kan ha skett. Totalsummorna innehåller därför en viss osäkerhetsfaktor, som dock troligen inte är så stor eftersom tidskillnaden mellan räknarna är ung 1 timme.

Deltagare

De som deltagit i räknarna är Erik Andersson, Kjell Eklund, K-C Källbrink, Stefan Björklund och undertecknad. De två förstnämnda har utfört en betydande del av arbetet genom räkning av Rörbrosjön/Flåcksjön resp. Gorgen.

Resultat

Det samlade materialet presenteras här artvis. För några av arterna i diagramform och andra enbart med exemplifierande siffror.

För att ge en uppfattning om lokalernas betydelse för de rastande arterna lämnas jämförelsesiffror från tidigare år.

Storlom

Arten har iakttagits i Fläcksjön från den 17 april då 3 ex låg i sjön. Toppsiffror: 6 ex. den 19 april. I övrigt 1-2 ex oregelbundet fram till den 22 maj.

Smålom

Ett exemplar iaktogs i Fläcksjön den 27 april.

Skäggdopping

De första skäggdoppingarna anlände den 11 april till Fläcksjön. Kulmen kom i Fläcksjön den 29 april med 100 ex. I Gussjön sågs som mest 50 ex. den 3 och 8 maj. Största totalsumma för området var 130 ex den 29 april.

Gråhakedopping

I Fläcksjön sågs 1 ex. den 21 april. Från 27 april och framåt sågs 1 ex. i Gussjön. Den 8 maj sågs 1 ex. i Fläcksjön samtidigt med den i Gussjön.

Svartakedopping

Största siffrorna noterades i månadsskiftet april-maj. Den 1 maj sågs 15 ex. i Fläcksjön och 52 ex. i Gussjön.

Smådopping

I Fläcksjön sågs 1 ex. den 19 och 21 april samt den 4 maj.

Häger

Arten sågs vid Fläcksjön, 1-3 ex, under tiden 25 mars till 4 april samt 1 ex. 21-24 april.

Kanadagås

Arten sågs från den 30 mars. Antalet varierade, men de största siffrorna var: Fläcksjön, 16 ex den 4 april, 15 ex den 17 april och 17 ex den 1 maj. Gorgen, 17 ex 7 april. Största totalsumma var 32 ex den 8 april.

Grågås

Enstaka grågäsar har setts vid Fläcksjön från den 4 april (1 ex) till 30 april (3 ex) och vid Gorgen (1-2 ex) under tiden 11-15 april. Två större flockar sågs vid Fläcksjön den 15 april (20 ex) och 1 maj (21 ex).

Blåsgås

Två ex sågs vid Fläcksjön den 1 maj.

Skäggås

Arten sågs från den 29 mars och fram till den 3 maj. En stor flock uppehöll sig vid Gorgen med omgivningarna från 10 till 30 april. Gåsen övernattade i Gorgen och betade på åkrarna under dagtid. Flockens storlek varierade från 60 till 177 exemplar. Tidigare år har 100-talet skäggäss rastat på Löten, men förmodligen har det låga vattenståndet på Löten tvingat över dem till Gorgen de senaste två åren. Under 1975 fanns en flock på upp till 82 ex i Gorgen med omgivning.

Spetsbergsgås

Ett exemplar fanns med i sädgåsflocken vid Gorgen 11-28 april. Knölevan

Den första knölevanen anlände den 6 mars och sågs både i Hörbrösjön och Fläcksjön. Från den 28 mars ökade antalet stadigt. Kulmen kom den 7 maj då 90 ex. sågs i Fläcksjön och 32 ex. i Gussjön. I området rastade mer än 100 ex under tiden 2-7 maj. Topnotering den 7 maj med 114 ex.

Topnotering 1975 var 137 ex den 11 maj, då 52 ex. sågs i Fläcksjön, 45 ex. i Gorgen och 40 ex i Gussjön.

Sångsvan

De första kom till Fläcksjön redan den 26 februari. Till Gorgen kom de första den 27 mars.

Antalet rastande redovisas i diagram 1. Fyllt stapel anger medelvärde per fensdagsperiod och ofyllt stapel toppsiffran för fensdagsperioden. Perioderna: 1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21-25, 26-30 (31).

Rastningsciffrorna för sångsvan översteg 175 ex under tiden 13-21 april i Fläcksjön och under tiden 3-28 april i Gorgen. Toppsiffror för Fläcksjön 314 ex den 15 april och för Gorgen 568 ex den 16 och 19 april. Högsta totalsumma den 16 april med 791 ex.

Antalet sångsvanar överstiger 175 ex under en period varje vår både i Fläcksjön och Gorgen. 1975 under perioden 16-23 mars resp. 25 mars - 21 april. 1974 under tiden 24 mars - 13 april resp. 14-18 april. 1973 perioden 24 mars - 13 april resp. 26 mars - 7 april.

Toppsiffror för Fläcksjön 410 ex den 29 mars 1974. För Hörbrösjön är de tre högsta noteringarna: 119 ex 17 mars 1973, 112 ex 18 mars 1973 och 158 ex 3 april 1974.

I diagram 1 redovisas även rastningen under 1975.

Mindre sångsvan

Det första exemplaret av arten sågs i Hörbrösjön den 11 april. I Fläcksjön sågs ett ex 12-16 april och i Gorgen sågs 2 ex 16-24 april och 1 ex till den 1 maj. Arten har setts årligen i någon/några av lokalerna sedan 1973.

Grågård

Två ex sågs redan den 1 mars i Fläcksjöns utlopp. Rastningens förlopp framgår av diagram 2. Där redovisas som jämförelse även rastningen 1975. Toppsiffror: Fläcksjön 125 ex 14 april, Hörbrösjön 135 ex 9 april, Löten 40 ex 19, 25 april och 1 maj, Gorgen 860 ex 15 april och Gussjön 130 ex 11 april. Största totalsumma 1075 ex den 15 april.

Under 1975 var toppsiffrorna: Fläcksjön 330 ex den 14 april, Gorgen 750 ex 19 april och Löten 213 ex 19 april. Största totalsummorna var 1137 ex den 14 april och 1438 ex den 19 april.

Den 3 april 1961 uppskattades antalet grågårdar i Fläcksjön till 2000 - 3000 ex.

Krieka

De första kriekorna iaktogs i Hörbrosjön och Gorgen den 29 mars. I diagram 2 visas ströketets förlopp. Toppsiffror: Fläcksjön: 280 ex den 17 april, Gorgen 280 ex den 16 april, 275 ex den 18 april och 300 ex den 19 april, Gussjön 111 ex den 20 april och Lötén 65 ex den 26 april. Största totalsumma 618 ex den 16 april.

Som jämförelse kan nämnas följande noteringar från tidigare år: Gorgen 400 ex 21 april 1975, 1000 ex den 22, 26, 28 och 30 april 1975, Lötén 189 ex den 19 april 1975 och Fläcksjön 1000 ex den 2 maj 1972.

Fläcksjön

Arten sågs först den 6 april i Fläcksjön. Rastningens förlopp framgår av diagram 2. Toppsiffror: Fläcksjön 185 ex den 6 maj, Gorgen 195 ex den 18 april, Gussjön 49 ex 1 maj och Lötén 22 ex den 21 och 27 april. Största totalsumma 398 ex den 18 april. Totalsumman översteg 200 ex alla dagar utom 7 under tiden 15 april - 7 maj.

Som jämförelse kan följande uppgifter från tidigare år lämnas: Gorgen 200 ex den 25 april 1975, 250 ex 26 och 28 april 1975 och 200 ex 30 april och 4 maj 1975. Fläcksjön 215 ex den 12 april 1974 och 400 ex 2 maj 1972.

Stjärntand

Arten sågs först i Gussjön den 6 april (3 ex). Största antalet, 18 ex, sågs i Gorgen den 16 och 19 april.

Under 1975 sågs i Gorgen 48 ex den 21 april och 28 ex den 28 april.

Ärta

Den första ärtan iaktogs i Fläcksjön den 13 april. Det största antalet, 4 ex, noterades i Fläcksjön den 15 maj. Även i Gorgen och Gussjön sågs arten, 2 ex den 2 maj resp. 1 ex den 7 maj.

Skedand

De första två exemplaren av arten sågs i Gussjön den 12 april. Största antalet, 6 ex, sågs i Gussjön 7 och 8 maj. Största totalsumma, 9 ex, samma dag.

Brunand

Arten sågs från den 5 april i Fläcksjön. De största siffrorna som noterades var: Fläcksjön 75 ex den 18 april, Gorgen 19 ex den 13 april och Gussjön 55 ex den 27 april. Största totalsumma 97 ex den 23 april.

Under tidigare år har i Gussjön noterats följande antal: 82 ex den 29 april 1975, 100 ex 20, 22 och 25 april 1973 och 200 ex den 1 maj 1972.

Viejk

De första sågs så tidigt som 11-14 mars. Den 7 april sågs arten änyo. I Fläcksjön sågs över 100 ex 21 april-5 maj. Topnotering 140 ex den 28 april. Topnoteringen i Gussjön 103 ex den 3 maj. De största totalsumorna var 207 ex den 27 april och 245 ex den 3 maj.

Topnoteringar från tidigare år: Gussjön 100 ex den 1 maj 1972 och 132 ex den 9 maj 1974, Fläcksjön 291 ex den 27 april 1975 och 150 ex den 1 maj 1972. Totalsumma minst 250 ex den 1 maj 1972.

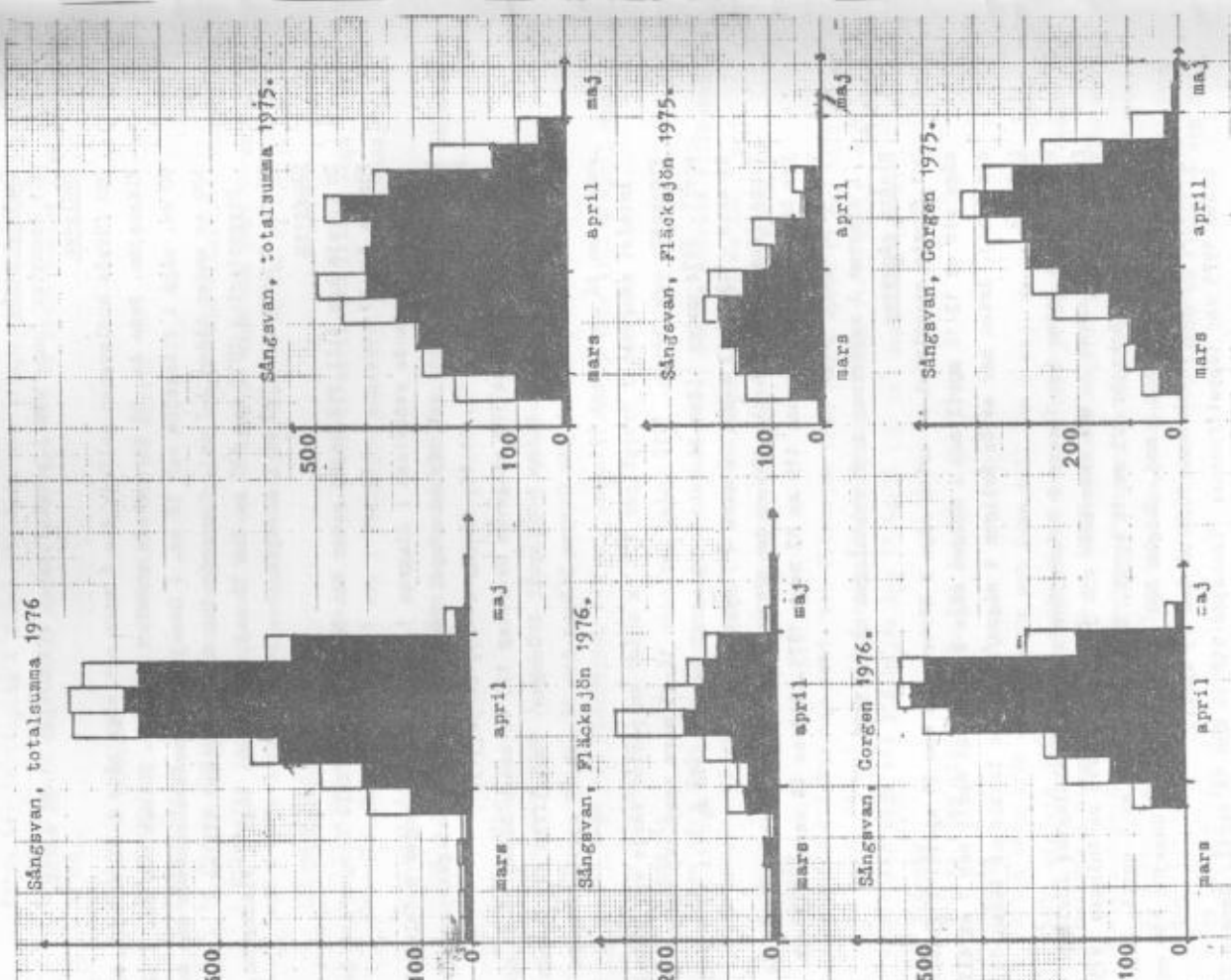

Diagram 1. Sångsvanens rastning 1975 och 1976.

Bergsänd

Arten sågs vid två tillfällen i Fläcksjön: 1 hane den 9 och 22 maj.

Sibörre

Arten sågs sporadiskt i Fläcksjön under tiden 19 april (2 ex) till den 16 maj (2 ex). Största flockarna noterades 4 maj (6 ex), 6 maj (11 ex) och den 15 maj (14 ex).

Svärta

En svärta hittades i början av mars fången i nätet till målet på en av isbanorna inne i Sala. Den släpptes i Fläcksjön den 15 mars och låg fortfarande kvar vid midsommartid. Därutöver sågs då och då svärter från 1 maj till den 25 maj. Största antalet, 4 ex, sågs den 15 maj.

Allågel

I Fläcksjön sågs 1 par den 27 april och 2 hanar den 29 april.

Knipa

Arten sågs från den 4 mars. Rastningens förlopp i Fläcksjön framgår av diagram 2. Toppnoteringar: Fläcksjön 875 ex den 28 april, Gorgen 69 ex den 12 april och Gussjön 102 ex den 27 april.

I Fläcksjön fanns mer än 250 ex under tiden 21 april - 3 maj.

Som jämförelse kan nämnas att 1975 noterades i Fläcksjön 250 ex den 19 april och 478 ex den 27 april. Den 15 april 1974 sågs 1100 ex i Fläcksjön. Detta år sågs även 325 ex den 12 april och 900 ex den 21 april i Fläcksjön.

Salskrake

De första salskrakarna sågs i Fläcksjön och Gussjön den 10 april. Största antalet, 17 ex, sågs i Fläcksjön den 16 april.

Småskrake

Arten sågs då och då i Fläcksjön under tiden 22 april - 15 maj. Största antalet, 6 ex, den 8 maj. I Gussjön sågs två hanar den 4 maj.

Storskrake

Det första exemplaret av arten sågs den 31 mars. Största antalet, 23 ex, i Fläcksjön den 19 april. Samma dag laktogs 6 ex på Isben, 1 ex i Gorgen och 5 ex i Gussjön varför totalsumman blev 35 ex denna dag.

Bothönan

Den första bothönan observerades den 29 mars. Största noteringen för Fläcksjön, 160 ex den 24 april och 175 ex den 9 maj. I Gussjön 435 ex den 13 april. Som jämförelse kan nämnas 370 ex den 13 april 1975 i Fläcksjön och 250 ex på samma lokal den 15 april 1974.

Blåkunnion

Årets inventering har klargjort att flera av lokalerna är av internationell och/eller nationell betydelse för rastande anafåglar.

Tyvårr är räkningar från tidigare år mycket ofullständiga. Eftersom det är

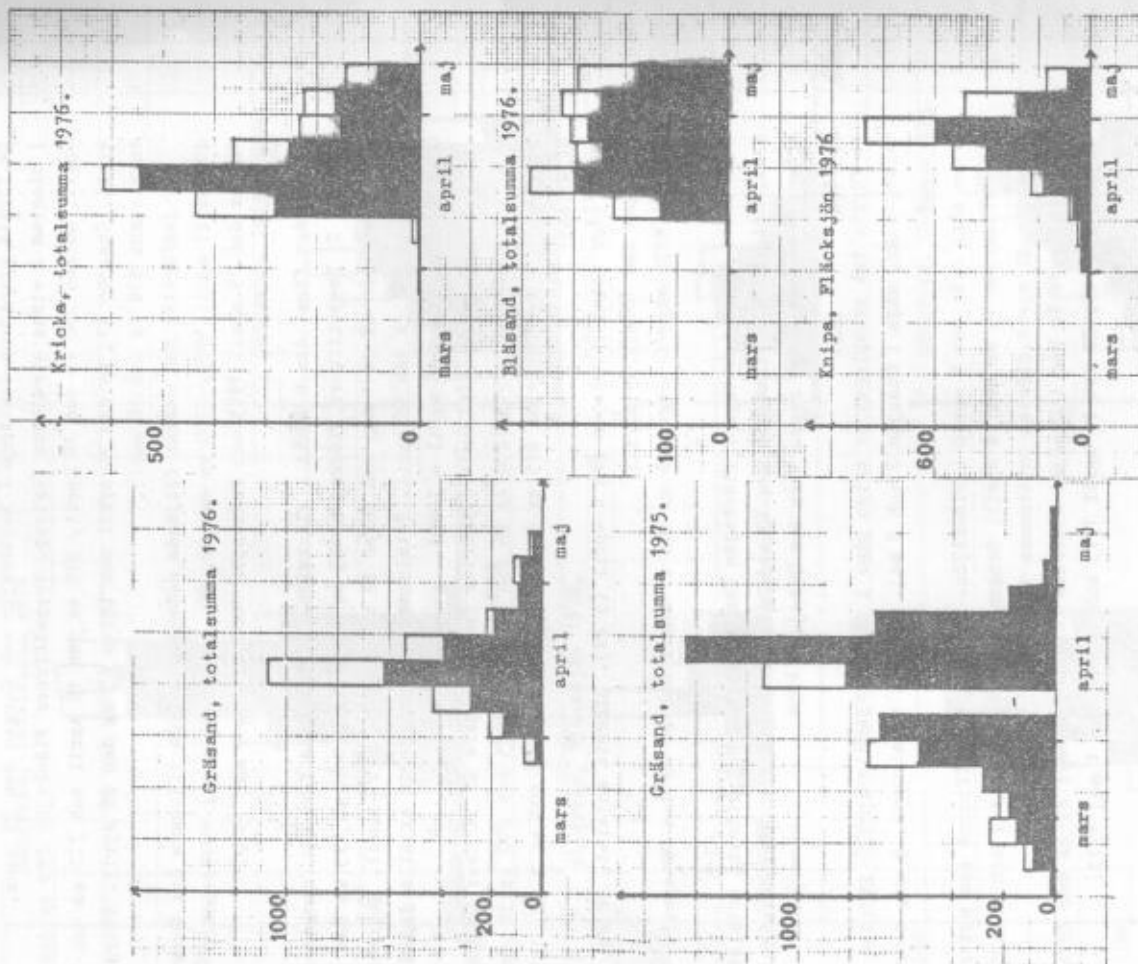

Diagram 2. Gräsländ 1975 och 1976, Kricka, Bläsländ och Knipa 1976.

mycket ansträngande att med tubbikare spåna igenom alla änder och räkna art för art i t. ex. Fläcksjön har vi tidigare ej orkat räkna alla arter när antalet änder blivit stort.

Årets räkningar, liksom räkningar under 1975, ger ej en rättvisande bild av Lötens kapacitet som rastlokal för änder. Det låga vattenståndet på Lötens de senaste två-tre åren har förhindrat simändarnas rastning eftersom översvämmade ängmarker i stort sett saknats.

Studerar man materialet art för art ser man att följande lokaler är av internationell/nationell betydelse för andfåglar under vårsäsongen.

Med tanke på att man på många håll i världen slår ihop material för flera små lokaler av betydelse för fågellivet och redovisar tillsammans, t. ex. La Camargue, Coto de Donana, m. fl., har även totalsumman för de fem lokalerna beaktats i tabell 2. (int-internationell, nat-nationell, ( ) avissa år.)

Art	Fläcksjön	Gussjön	Gorgen	Löten	Hörbrösjön	Totalt
Sångsvan	int	-	int	-	(nat)	int
Gräsand	(nat)	-	-	-	-	nat
Kricka	nat	-	nat	-	-	nat
Bläsand	nat	-	(nat)	-	-	nat
Brunand	-	(nat)	-	-	-	(nat)
Vigg	(nat)	-	-	-	-	(nat)
Knipa	nat	-	-	-	-	nat

Tabell 2. Lokalernas betydelse för de rastande andfågelnas.

Av tabellen framgår att Fläcksjön och Gorgen var för sig är av internationell betydelse som rastlokal för sångsvan. Fläcksjön är dessutom av nationell betydelse som rastlokal för kricka, bläsand och knipa samt vissa år även för gräsand och vigg. Gorgen är av nationell betydelse för kricka och ibland även för bläsand. Hörbrösjön är vissa år av nationell betydelse för sångsvan.

Gussjön är när det gäller vårsäsongen endast vissa år av nationell betydelse för brunand. Tar man med höstsäsongen också är sjön av nationell betydelse som rastlokal för bläsand och sothöna och vissa år även för brunand. Björklund 1975, 1976 och Nilsson 1976 b).

Det finns flera skäl till att se de fem lokalerna som en enhet. Förutom dess geografiska närhet så är alla fem lokalerna beroende av Svartåns vattenstånd för att fungera som rastnings- och häckningslokaler. Omflyttningar av fågel fram och tillbaka mellan lokalerna sker tämligen ofta. Vid störningar pga. båttrafik, fiske eller jakt flyttar simfågeln från Fläcksjön till Gussjön eller Gorgen och vice versa, liksom från Löten till Gorgen eller Fläcksjön och tvärtom.

Ser man till hela området betydelse för rastande andfåglar framgår det att området är av internationell betydelse för sångsvan och av nationell

betydelse för gräsand, kricka, bläsand och knipa samt vissa år även för brunand och vigg.

Åven våren 1977 kommer dagliga räkningar att genomföras. All hjälp med räkningar i de olika lokalerna är av stort värde. Även enstaka uppgifter om andfåglar är värdefulla. Ta kontakt msi eller sänd in uppgifter (även från tidigare år) till Bo Eriksson, Fack 47, 730 70 Västerfärnebo.

Litteratur

- Björklund, Stefan, 1975. Andfågelräkningarna i Gussjön juni-nov 1974. Media nr 17:19.
- " - - - 1976. Andfågelräkningarna i Gussjön juli-nov 1975. Media årg 6, nr 2:6.
- Nilsson, Loif, 1976 a. Internationellt betydelsefulla rast- och övervintringslokaler för andfågel i södra Sverige. Vår Fågelvärld 35 : 130.
- " - - 1976 b. Kartläggning av viktiga andfågellokalerna i Sverige. Stencil, Lund.

SPADEN - EN PRESENTATION

Jörgen Lindberg

Spaden är belägen ca 1 mil N Kolsva nära sjön Lillvean i Skinnakattebergs kommun. Sjön är grund och omges av sumpmarker och blandskog. Vatten får sjön ur bäckar från den omgivande skogen.

Era utsiktspunkt finns vid östra sidan (Holmen) där man har utsikt över hela sjön. Under våren rastar svanar och änder i sjön bl. a. sångsvan 80, gräsand 80, kricka 100, knipa 130, brunand 40 samt enstaka skedari. Tillfälligt har bergand noterats. Tranor, sädgäss, kanadagäss och enstaka grågäss rastar. Bland vadarna kan nämnas gluttonsnäppa, skogssnäppa och brushane.

Ca 130 arter har observerats, varav ca 60 arter häckar eller tillfälligt häckar vid och i sjön.

Om hösten rastar vanligen gräsand 70, knipa 40, sothöna 50 och enstaka storskrak. Av de fåglar som sporadiskt gästat sjön och dess omgivningar kan nämnas: gransångare, silltrut, svarthäkedopping, rörhöna, kungsörn, orto ortolansparv och rödspov.

Kännedomen om sjöns fågelfauna är dålig och jag mottager tacksamt gamla och nya observationer i och vid sjön.

Författarens adress: Odensvivägen 10 C, 731 00 KÖPING.

